

Posudek

Zora Gonczarow: *The Tragedy and the Sacrifice: Hungarian and Slovak Historiography 15 Years after the Change*. Disertační práce, strojopis. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta Ústav světových dějin. Praha 2009, 249 s.

Práce Zory Gonczarow je věnována rozdílným pohledům nejnovější slovenské a maďarské historiografie na některé události moderních slovenských a maďarských dějin. V zásadě je možné autorčin zájem rozdělit do dvou okruhů: historiografie jako nástroj upevňování národní identity a její vazba k národnímu diskursu a pohledy slovenské a maďarské historiografie na vlastní minulost, především na meziválečné období, resp. na události společné slovenským a maďarským dějinám, které jsou v obou národních komunitách vnímány rozdílně (na prvním místě jde o rozpad Uher v roce 1918 a trianonskou mírovou smlouvu ze 4. 6. 1920).

Na úvod nutno říci, že pokusy porovnávat pohledy slovenské a maďarské historiografie na různé události společných dějin nejsou nové. O podobný přístup se již dříve pokoušeli slovenští a maďarští historikové z okruhu slovensko-maďarské komise historiků a především pracovníci pobočky Historického ústavu SAV v Košicích, která se specializuje spolu s ústavem regionálních a národnostních studií při Prešovské univerzitě (viz především práce vycházející v rámci edice *Historia Slovaco-Hungarica*). Většina prací na uvedené téma je ovšem předem „handicapována“ tím, že autor je buď Slovák anebo Maďar, čímž je do značné míry předurčen jejich postoj k uzlovým otázkám společných slovenských a maďarských, či spíše: uherských dějin. Práce Zory Gonczarow s ohledem na její „nadmárodní pohled“ je tedy přínosná především v tom smyslu, že je z „národního hlediska“ skutečně nestranná.

Práce je rozdělena na úvod, který se zabývá obecnějšími problémy vztahu mezi národním dějepiscetvím (či přesněji: utvářením „národního příběhu“) a formování národní

identity se zvláštním zřetelem k poměrům ve střední Evropě, a následující kapitoly: metodologie, slovenská historiografie, maďarská historiografie, srovnání výkladu událostí (*case comparison*) a shrnutí (závěr - *conclusion*). Plně souhlasím s autorčiným názorem, že při formování národního příběhu je proveden selektivní výběr faktů, přičemž subjektem dějin se stává jediný „státotvorný“ národ, zatímco ostatní národní a etnické skupiny jsou v národním příběhu marginalizovány.

Metodologie Zory Gonczarow spočívá v porovnání hlavních syntéz slovenských a maďarských dějin 20. století vydaných na Slovensku a v Maďarsku v letech 1990-2005. Autorka formulovala dvě hypotézy: 1) historiografie je podřízena národnímu diskursu, tj. s výkladem a interpretací hlavních událostí se národ jako kolektiv ztotožňuje. 2) podobnost ve způsobu psaní historických prací v obou zemích nelze vysvětlit jen ze samotného národního diskursu, ale působí zde jiný mechanismus platný pro celou střední Evropu. Tyto dvě hypotézy se Zora Gonczarow v dalších kapitolách snaží potvrdit či vyvrátit na základě konkrétních prací slovenské a maďarské historiografie.

V kapitole „Slovenská historiografie“ je nejprve podán stručný přehled institucí, které se na Slovensku před a po roku 1989 zabývaly (zabývají) slovenskými dějinami, dále jsou vyjmenovány hlavní vědecké časopisy věnované historii a pak jsou analyzovány hlavní syntetické práce. Autorka se v rámci svého výkladu zmiňuje také o neofudácké historiografii, avšak správně konstatuje, že tento směr, reprezentovaný především historiky, kteří se vrátili z exilu. Dále jsou v kapitole rozebírána hlavní témata, kterým se dnes slovenská historiografie věnuje (Đuricova kniha *Dejiny Slovenska Slovákov*, ze které autorka často cituje podle jejího 2. vydání z roku 1996, vyšla ještě ve třetím, rozšířeném vydání, které podle seznamu literatury autorka zřejmě neměla k dispozici). a obdobným způsobem je zpracována i následující kapitola „Maďarská historiografie“. Zora Gonczarow poukazuje na skutečnost, že maďarská historiografie byla ve dvacetiletí před rokem 1989 mnohem více otevřena světu,

kontakty maďarských historiků se západními centry historického bádání byly mnohem širší, než tomu bylo u slovenských historiků, což je dáno celkovým charakterem režimu normalizace. Maďarská historiografie se také hned po roce 1989 s ohledem na předcházející vývoj dokázala mnohem lépe přizpůsobit různým novým metodologickým školám.

Klíčová je nicméně následující kapitola, ve které jsou porovnávány důležité události 20. století v rozdílné perspektivě maďarské a slovenské historiografie. Všímá si rozdílů v terminologii a způsobu psaní zeměpisných a osobních jmen (Horní země, Československo, Česko-Slovensko, poslovenšťování maďarských jmen) a jejich politické konotaci. Dále věnuje pozornost obrazu nepřítele, bez kterého s žádná národní historiografie neobejde.

Ve shrnutí autorka dochází k následujícím závěrům: první hypotéza byla potvrzena, protože slovenská i maďarská historiografie pracuje v zásadě s obdobným výkladem národních dějin tak, jak se s ním národní komunita identifikuje. Druhá hypotéza naproti tomu nebyla potvrzena: všechny podobnosti pokud jde o způsob výkladu obou historiografií lze vysvětlit z národního diskursu. Obě historiografie pracují s ústředním mýtem, který podepírá osu národního příběhu. V slovenské historiografii je to mýtus „tisíciletého boje za národní svobodu“ (především proti Maďarům a – méně – proti Čechům), v maďarské historiografii mýtus Trianonu. Ovšem, zatímco význam mýtu „boje za národní svobodu“ v slovenské historiografii klesá, v maďarské historiografii je mýtus Trianonu stále silný. Historiografie emocionálně spojuje obyvatelstvo s národní identitou a národní identitu se státem.

Výklad Zory Gonczarow působí přesvědčivě a mohu jej v zásadě akceptovat.

V práci je několik drobných chyb a nepřesností, které by měly být opraveny:

na s. 30: Komenského univerzita v Bratislavě, kde učili Češi, byla založena v roce 1919 (a nikoliv 1921), ovšem Bratislava měla univerzitu (samozřejmě maďarskou) už od roku 1912 (Alžbětinská universita).

Na s. 36: mezi výčtem akademických pracovišť na Slovensku chybí maďarská univerzita v Komárně.

Na s. 102 – Středoevropská univerzita původně sídlila v Praze v dnešním hotelu Olšanka na Žižkově. Budova patřila Českomoravské komoře odborových svazů (ČMKOS), které vláda platila nájemné. Teprve poté, co Klausova vláda odmítla platit zvýšené nájemné, byla univerzita přemístěna do Budapešti.

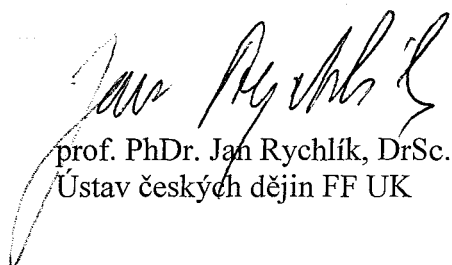
Na s. 143 – má být Lubomír Lipták, nikoliv Dušan Lipták.

Na s. 154 – správně *The Hungarian Soviet Republic*, nikoliv the Hunharian Communist Republic.

Tyto drobné chyby nijak nesnižují význam práce.

Závěr: práce splňuje nároky kladené na doktorskou disertační práci a proto ji **doporučuji** k obhajobě.

V Praze, 3. července 2009



prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.
Ústav českých dějin FF UK